

Jorge Semprun
HOŞÇA KAL
GÜZEL AYDINLIK

ANI-ROMAN

Fransızca aslından çevirenler
NEDRET TANYOLAÇ ÖZTOKAT
ERDİM ÖZTOKAT

Jorge Semprun
HOŞÇA KAL
GÜZEL AYDINLIK

ÇAĞDAŞ DÜNYA YAZARLARI

ISBN 975-8440-19-5

© Editions Gallimard 1998 / Akcalı Telif Hakları Ajansı /
Can Yayınları Ltd. Şti. (1998)

Bu kitap, İstanbul'da Can Yayınları'nda dizildi,
Özal Basımevi'nde basıldı. (2000)

Cilt: ZE Ciltevi
Dizgi: Serap Kılıç

Jorge Semprun
HOŞÇA KAL
GÜZEL AYDINLIK

ANLATI

Fransızca aslından çeviren
NEDRET TANYOLAÇ ÖZTOKAT
ERDİM ÖZTOKAT

CAN YAYINLARI LTD. ŞTİ.

Hayriye Caddesi No. 2, 80060 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0-212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89 - 292 55 00 Fax: 252 72 33

web sayfamız: <http://www.canyayinlari.com>

e-posta: yayinevi@canyayinlari.com

Özgün adı
Adieu, vive clarté...

**JORGE SEMPRUN'UN
CAN YAYINLARI'NDAKİ
KİTAPLARI**

BÜYÜK YOLCULUK / roman
HOŞÇA KAL GÜZEL AYDINLIK / anlatı
YAZMAK YA DA YAŞAMAK / anı-roman

10 Aralık 1923 yılında doğan *Jorge Semprun*, 1937 yılında ailesiyle birlikte Fransa'ya iltica etti. Burada hukuk eğitimi gördü. FKP üyesi oldu. Direniş hareketine katıldı. Buchenwald Toplama Kampı'na gönderildi (1943), oradan dönüşünde İspanyol Komünist Partisi'nin faaliyetlerine katıldı, bu partiden 1964'te ihraç edildi. Bu sıralarda ilk iki büyük romanı, *Büyük Yolculuk ile L'Évanouissement* (1967) yayımlandı. Bu romanlarında, toplama kamplarının dünyasını, geriye dönüşlerle imgesel bir gerçeklikle, işkence hakkında meta-psikolojik düşünce düzeyine erişen bir üslupla anlattı. Unesco'da çevirmenlik yaptı, Alain Resnais, Costa-Gavras, Yves Bousset gibi yönetmenlere senaryolar, diyaloglar yazdı. 1988'de İspanyol hükümetince kültür bakanı olarak atandı. *La Deuxieme Mort de Ramón Mercader*, *Montand*, *La vie continue*, *La montagne blanche* gibi romanların da yazarı olan *Jorge Semprun*, *Yazmak ya da Yaşamak*'ta, toplama kamplarıyla ilgili anılarını, düşüncelerini son derece etkileyici bir üslupla yazmıştır.

*Jean-Marie Soutou'ya
tüm bir yaşam boyu süren
kardeşliği ve özenli dostluğu için.*

I

Bin yıl yaşasam bunca anım olmazdı

Sanırım durumunu görmek için çantamdaki çamaşırlardan birini kaldırıp ışığa tutuyordu. Batmakta olan güneşin ışıkları soldan, Henri IV Lisesi'nde yatılıların çamaşırhanesinin bulunduğu büyük kemerli odayı aydınlatan yüksek pencerelerden içeri süzülüyordu.

İki rahibe çamaşırlarımın dökümünü yapıyordu: gömlekler, çoraplar, donlar. Rahibelerden yaşlı olanının günbatımı ışığında görmek için kaldırdığı da bir dondu.

Şiddetli ve acı bir duygu kapladı içimi. Öfkeyle karışık bir utanç duygusu.

Her yatılı için zorunlu olan çamaşır denetimini yürüten çamaşırhanenin en yaşlı rahibesi, donu bizi ayıran tezgâhın üstüne koydu. Daha genç olan öteki rahibenin cilalı, parlak uzun ahşap düzey üstünde açılmış olan çantamdan başka bir çamaşır almasını bekledi.

Birden ondan ölesiye nefret ettim.

Saygıdeğer yaşına karşın kırışksız, sakın bir yüzü vardı. İnce metal çerçeveli gözlüklerin ardında parlak bir bakış. Özenli, ölçülü hareketler. Her şeyiyle dinginliğini, iyiliğini, yetkinliğini belli ediyordu. Henri IV Lisesi'nde yatılıların çamaşırlarını denetlemekle görevliydi. Bu görevini de güler yüzlü bir otoriteyle yerine getiriyordu.

Ondan nefret etmekten kendimi alamadım.

Genç rahibe ona çantamdan yeni bir çamaşır uzattı. Bu kez bir tulum. Beyaz pamuklu çamaşırı açarak durumunu

görmek, belki de kabul edilemez bir yıpranma bulmak için aynı hareketleri yaptı.

Sıradan bir hareketti ama içimi derin bir hüznün, terk edilmişlik ve onulmaz bir umutsuzluk duygusu kapladı.

On beş yaşındaydım ve İspanya savaşı yitirilmişti. *Nuestra guerra*: iç savaştan söz ederken, hep bu kişi adını kullanarak, bizim savaş derdik. Kuşkusuz bu savaşı tarih boyunca olmuş tüm savaşlardan ayırmak için. Zaten nasıl diğer savaşlarla karşılaştırabilirdik? Bu düşünülemezdi bile.

Yirmi beş yıl sonra, çocukluğumun geçtiği kente döndüğümde Madrid'de bir restoranda, El Calléjon'da, ciddi ve sakallı Ernest Hemingway, kullanmayı sürdürdüğümüz bu de-yime çok şaşıyordu. Tipik bir güveçin tadını çıkarıyorduk. Biri iç savaştaki bir olayı anlattı, bu da anılarımızı tazeledi.

– *Shit*, dedi Hemingway, kızıl, beyaz hepiniz aynı deymi kullanıyorsunuz: bizim savaş. Sanki paylaştığınız tek –en azından en değerli– şey... Neredeyse günlük ekmeğiniz... Ölüm, işte sizi bir araya getiren bu, iç savaşın eski ölümü...

Belki de İspanyollar'ın paylaşmayı sevdiği tek şey ölüm değildir, diye düşünmüştüm. Belki gençlikleri de: geçmişteki o gençlik ateşi. Ama kuşkusuz ölüm gençlik ateşinin yalnızca bir yüzü, diye düşünmüştüm.

Madrid'de, yirmi beş yıl sonra, ciddi ve sakallı Ernest Hemingway'in çevresinde.

Ama Henri IV Lisesi'nde, yatılıların çamaşırhanesinde on beş yaşındaydım. İspanya savaşı yitirilmişti. Bir gün önce, 23 Şubat 1939'da ağabeyim Gonzalo'yla birlikte Paris'e gelmiştim. La Haye'den geliyorduk; Jean-Marie Soutou, Henri IV Lisesi'ne yatılı kaydımızı yaptırmak için bize eşlik ediyordu.

Emmanuel Mounier'nin yolladığı Soutou, 1936'da, yaz tatilini geçirdiğimiz Bask balıkçı köyünde, bizimle ilgili haber almak ve babamın İspanya muhabirliğini yaptığı dergi *Esprit*'nin yardımını sunmak için ortaya çıkmıştı. Ağustos

ayıydı, fesatçı ayaklanmanın liderlerinden biri olan General Mola'nın birliklerinin Irún kentini ele geçirip Kuzey İspanya'nın meşruiyetçi bölgesinin Fransa'yla ilişkisini kesmesinden birkaç gün önce.

Eylül sonunda, Bilbao'dan, faşist birliklerin ilerlemesinden kaçarak başka sığınmacılarla birlikte, bütün gece ışıkları sönmük seyreden bir balıkçı gemisiyle Bayonne'a gelmiştik ve bizi Lestelle-Bétharram'da karşılayan Soutou ailesi olmuştu.

Birkaç hafta sonra, İspanya Cumhuriyeti'nin temsilcisi olarak Hollanda'ya atanan babam, Jean-Marie Soutou'yu sekreterliğini yapması için yanına çağırdı.

Bir önceki gün Belçika'yı geçerken üniformalı polisler pasaportlarımızı kontrol etmişlerdi. Çok yüksek ve yaldızlarla süslü abartılı keplerini gülünç bulmuştum. General şapkalarına benziyorlardı! Onlar da Gonzalo'yla benim sahip olduğum diplomatik pasaportları kuşkuyla karşılamışlardı. Suratları asık, tiksindirici gibi pasaportları evirip çeviriyorlardı.

Batı demokrasileri, birbiri ardına Burgos hükümetini tanımakta yarışıyorlardı neredeyse: Francisco Franco çevresindeki bir avuç hain general. İspanya Cumhuriyeti artık can çekişmekte olan hayali bir devlettir.

Belçikalı polisler pasaportlarımıza bakıyor, baş başa verip gülünç keplerini birbirine yaklaştırarak aralarında fısıldaşıyorlardı.

İnsan nasıl bir İspanyol cumhuriyetçi olabilirdi? Belçika Krallığı topraklarından geçmeye bile hakkımız var mıydı? Geçici de olsa, kuşku varlığımızla bu tertemiz topraklara kir bulaştırmıyor muyduk?

Sonunda Belçikalı polisler bizi trenden indirme niyetlerinden vazgeçtiler. Soutou'nun soğukkanlılıkla dile getirdiği kanıtlara boyun eğdiler. Paris'e doğru yolculuğumuzu sürdürmemize izin verdiler.

Rahibelerin en yaşlısı, şiş ve kırılğan elleriyle şimdi de beyaz pamuklu tulumu kaldırıyor.

O an ondan nefret etmiştim.

Bunun saçma olduğundan kuşku duyuyordum. Her ne olursa olsun bu nefret ölçüsüzdü. Daha sonra ağabeyim Gonzalo'yla konuştuğumda buna güleceğimi de –kuşkusuz acı dolu, zoraki bir gülüş olacaktı ama yine de gülecektim– biliyordum. Gonzalo da benim gösterdiğim tepkiyi mi göstermişti? O anda umutsuz bir nefret kaplıyor, içimi kavuruyor, gözümü karartıyordu.

İç çamaşırlarımın böylesine sergilendiğini görerek kendimi çıplak hissediyordum. Sanki bedenim kurcalanıyor, özel yaşamıma zorla giriliyordu. Ayrıca dayanaksız da olsa kesin bir mutlak son inancı vardı. Ya da mutlak bir başlangıç.

Çocukluğun, yeniyetmeliğin sonuydu: aile konutları, eğlence ve oyunları, anadilinin gelenek ve görenekleri sona ermişti. Yatılı çantamdaki çamaşırların dökümü sırasında başlığının gölgesinde güler yüzlü ve yaşlı rahibenin alışıldık hareketi beni sanki sürgünün uçsuz bucaksız ve hüzünlü toprağına fırlatıyordu.

Ve erkeklik çağının.

Henri IV Lisesi'ndeki bu küçük yatılı çantasından başka hiçbir şeyim yoktu, her şeyim elimden alınmıştı.

Beni irkilten anlamsız bir gurur kafamın karışıklığını dengeledi. Gerçekten de hiçbir şeyim yoktu. Kendimden ve anılarımdan başka. Öyleyse, gösterecektim onlara. Benimle işleri daha bitmemişti.

Onlar? Kimlerdi onlar? Kimdi?

Henri IV'ün çamaşırhanelerinden sorumlu rahibenin duadan ve iyilikseverlikten yıpranmış yüzünün ardında Belçikalı polislerin berbat, iddialı kepleri gözümde canlandı. Ve İspanyol kızıklarını cehenneme mahkûm eden Hollandalı rahibin soğuk ve mavi gözleri.

La Haye'de Parkstraat'ta bir Katolik kilisesi vardı. İspanya Elçiliği'nin bulunduğu Plein 1813 Meydanı'yla Ma-

uritshuis Müzesi arasında. Bu müzede Vermeer ve Carel Fabritius bulunuyordu: *Delft Görünümü* ve *Sakakusu*.

Ama artık pazar günleri kiliseye gitmiyordum. Başka bir gün de gitmiyordum. Çoğunlukla Mauritshuis'e gidiyordum, artık Parkstraat'taki kiliseye hiç gitmiyordum.

La Haye'e geldikten bir yıl sonra –demek ki 1938'in ilk günleri– Tanrı'dan soğumuştum. Bu soğukluk, sevgisizlikte dramatik bir şey yoktu. Ne de bir gençlik küstahlığı. Bana soğuk davrananın Tanrı olduğunu kabullenmeye hazırdım. Kopuşun ayrıcalığına, önceliğine önem vermiyordum. Ansızın bir gün beni görmeye son verecekti. Elinden düşecektim.

Dejado de la mano de Dios (Tanrı'nın elinden düşmüş). Bu İspanyolca deyim çok uygundu: Tanrı'nın yüzüstü bırakması. Önceliği o da alsa ben de alsam, bu terk edilmişliği kaygı ya da karışıklık içinde yaşamamıştım. Çok kolay oldu: bir gün çocukluğumdaki inancı yitirmiştim.

Bu gerçek bir inanç mıydı?

Daha çok bir ritüel, bir alışkanlık değil miydi: sonunda kültüre ve ibadete ilişkin bir mırıltı? Bu inanç ya da onun yerini tutan hareketler bende hiçbir zaman coşku uyandırmamıştı. Kaygı ya da terk edilmişlik duygusu da uyandırmamıştı.

Sonuçta artık pazar günleri ayine gitmiyordum. Bununla birlikte babamla aramda çıkabilecek tartışmaları, yapabileceği uyarıları, dehşete kapılmasını –ya da en azından şaşırtmasını– önlemek için yalan söylemiştim. Gerçekten de kimseyi kırmayacak bir yalanla aynı sonuç alınabilecekse kırıcı bir gerçeği dile getirmenin ne gereği var? Bu yalan kendine bile kırıcı gelmiyorsa? Böylece pazar günleri ayine giden aile topluluğundan kaçmak için yalnız kalma ve içe kapanma gereksinimini bahane etmiştim. Yalnız bırakılacağımdan emin, sabah erken kendi başıma dua etmeyi yeğlediğimi söylemiştim.

Böylece pazar sabahları saat sekiz olmadan bisikletimle uzun bir gezintiye çıkıyordum.

Kimi zaman, yağmur yağmıyorsa ve hava açıksa Scheveningen Ormanı içindeki bisiklet yollarından birinden geçip

Jorge Semprun

HOŞÇA KAL GÜZEL AYDINLIK

Jorge Semprun, iç savaş yıllarında ailesiyle İspanya'dan Fransa'ya göç eder. Ancak *Semprun* ailesi orada hiç hoş karşılanmaz; kuşkuyla, küçümsemeyle bakılan İspanyol 'kızıkları'dır onlar. Bu serüven, o sıralar bir çocuk olan yazar için geride bıraktığı ülkeye ve ölmüş annesine dayanılmaz bir özlem, yeni tanıştığı Fransız kültürü ve insanına karşı bir çekinme duygusunu da birlikte getirir. Ancak, çok geçmeden, Fransız dili, Fransız şiiri, coşkulu bir tutkuya dönüşür ve genç *Semprun*, bu dilde yeniden doğar. Onu bir başka tutku daha beklemektedir: *Paris*. Bu büyüleyici başkenti keşfe çıkan delikanlı, aslında yaşamla tanışır. Anıtları, kitapçıları ve sokaklarıyla *Paris*, bu anılar kitabının başkahramanı gibidir. *Paris* sokaklarında, kafasında *Rimbaud*'nun ve *Baudelaire*'in şiirleriyle, *Andre Gide*'in satırlarıyla dolaşır. Bu anı-romanda *Jorge Semprun*, çocuk yüreğinde sürgünün giderek büyüyen acısı, Fransız dili ve edebiyatına karşı giderek derinleşen sevdasıyla olduğu kadar, gençliğinden başlayarak gönül verdiği komünizmle de hesaplaşan bir aydın olarak karşımıza çıkıyor. Komünizme yönelttiği ince ve duyarlı eleştirinin gerisinde Avrupa'nın çalkantılı bir döneminin tanıklığını da buluyoruz. İspanyol asıllı yazar *Jorge Semprun*'un büyük bir açık yüreklilikle kaleme aldığı *Hoşça Kal Güzel Aydınlik*, daha önce yayınladığımız *Yazmak Ya da Yaşamak* kadar iz bırakıcı, etkileyici bir kitap.

Kapakdaki resim: MICHAEL J DEAS

ISBN 975-8440-19-5

9789758440191

<http://www.canyayinlari.com>